

Sygn. akt I ACa 1013/19

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 24 marca 2021 r.

Sąd Apelacyjny w Krakowie – I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Marek Boniecki (spr.)
Sędziowie:	SSA Rafał Dzyr SSO (del.) Izabella Dyka
Protokolant:	st. sekretarz sądowy Krzysztof Malinowski

po rozpoznaniu w dniu 24 marca 2021 r. w Krakowie na rozprawie

sprawy z powództwa W. S. i M. S.

przeciwko S. B. i Krajowemu Ośrodkowi (...) w W.

o ustalenie

na skutek apelacji powodów

od wyroku Sądu Okręgowego w Kielcach

z dnia 30 maja 2019 r. sygn. akt I C 2644/18

1. oddala apelację;

2. zasądza od powodów solidarnie na rzecz pozwanego Krajowego Ośrodka (...) w W. kwotę 8.100 zł (osiem tysięcy sto złotych) tytułem kosztów postępowania apelacyjnego.

SSO (del.) Izabella Dyka SSA Marek Boniecki SSA Rafał Dzyr

Sygn. akt I ACa 1013/19

Uzasadnienie wyroku Sądu Apelacyjnego w Krakowie

z dnia 24 marca 2021 r.

Wyrokiem z 30 maja 2019 r. Sąd Okręgowy w Kielcach oddalił powództwo W. S. i M. S. przeciwko S. B. i Krajowemu Ośrodkowi (...) w W. o ustalenie nieważności czynności prawnej w postaci oświadczenia Krajowego Ośrodka (...) z 27 marca 2018 r.

o skorzystaniu z prawa pierwokupu, złożonego w związku z warunkową umową sprzedaży prawa własności szczegółowo opisanej nieruchomości gruntowej o łącznej powierzchni 45,4500 ha, zawartej między powodami a pozwanym S. B. w dniu 22 lutego 2018 r. oraz orzekł o kosztach procesu.

Sąd Okręgowy ustalił stan faktyczny szczegółowo zaprezentowany w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku (k. 163v – 164). Ustalenia faktyczne pozostawały w sprawie poza sporem i Sąd odwoławczy przyjął je za własne.

W ustalonym przez siebie stanie faktycznym Sąd pierwszej instancji przyjął, że:

- powództwo jest nieuzasadnione;
- powodowie posiadali interes prawny w żądaniu ustalenia nieważności oświadczenia w rozumieniu art. 189 k.p.c.;
- istnieją rozbieżności w orzecznictwie odnośnie do możliwości odmowy zastosowania przez sąd powszechny przepisu ustawy niezgodnego z Konstytucją Rzeczypospolitej Polskiej (dalej: Konstytucja);
- przywoływany przez powodów wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 18 marca 2010 r., sygn. akt K 8/08, w którym stwierdzono, że art. 29 ust. 5 ustawy z 19 października 1991 r. o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa (obecnie t. jedn. Dz. U. z 2020 r., poz. 2243, dalej: u.g.n.r.s.p.) jest niezgodny z art. 2, art. 21 ust. 1 oraz art. 64 w zw. z art. 31 ust. 3 Konstytucji nie miał zastosowania w rozpoznawanej sprawie, która dotyczyła art. 3 ust. 4 ustawy z 11 kwietnia 2003 r. o kształtowaniu ustroju rolnego (t. jedn. Dz. U. z 2020 r., poz. 1655 ze zm., dalej: u.k.u.r.), wg powodów niezgodnego z art. 21 ust. 1, art. 64 ust. 1-3 oraz 31 ust. 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej;
- wyrok Trybunału Konstytucyjnego dotyczył innej instytucji, a mianowicie prawa odkupu (a nie pierwokupu);
- powodowie poza ogólnymi zarzutami blankietowości kwestionowanego przepisu nie powołali żadnych konkretnych argumentów przemawiających za jego niezgodnością z powołanymi przepisami Konstytucji,
- art. 3 ust. 4 u.k.u.r. w przeciwieństwie do art. 29 ust. 5 u.g.n.r.s.p. nie stanowi o „odebraniu własności prywatnej”, jak zostało to zarzucone w pozwie, ale o możliwości skorzystania przez Skarb Państwa z prawa pierwokupu w przypadkach określonych w ustawie;
- kwestionowany przepis nie ma charakteru blankietowego, albowiem przepisy ustawy określają sytuacje, w jakich (...) może skorzystać z przysługującego mu prawa, ustawa przewiduje zarówno wyłączenia podmiotowe, jak i przedmiotowe, warunki jakie muszą zostać spełnione, aby wykonanie prawa pierwokupu było skuteczne, jak również ustalenie ceny nabycia, która musi odpowiadać wartości rynkowej;
- w przywoływanym wyroku Trybunał Konstytucyjny stwierdził też, że art. 4 u.k.u.r. jest zgodny z art. 2 oraz z art. 21 ust. 1, art. 64 ust. 1 i 2 w zw. z art. 31 ust. 3 Konstytucji; uregulowanie objęte powyższym przepisem jest w istocie zbliżone do prawa pierwokupu, jeśli chodzi o nabycie nieruchomości rolnej na rzecz Skarbu Państwa, przy czym prawo nabycia dotyczy innych umów aniżeli umowa sprzedaży.

Wyrok powyższy zaskarżyli w całości apelacją powodowie, wnosząc o jego zmianę poprzez uwzględnienie powództwa w całości.

Apelujący zarzucili naruszenie art. 58 §1 k.c. – poprzez jego niewłaściwe zastosowanie i bezzasadne przyjęcie, że oświadczenie pozwanego Krajowego Ośrodka (...) o skorzystaniu z prawa pierwokupu nie jest dotknięte sankcją bezwzględnej nieważności, sytuacji gdy czynność prawna w postaci złożenia ww. oświadczenia jest bezwzględnie nieważna jako sprzeczna z ustawą, wobec tego, że art. 3 ust. 4 u.k.u.r., który stanowił podstawę prawną do skorzystania z prawa pierwokupu przez Krajowy Ośrodek (...) jest przepisem niezgodnym z art. 21, art. 64 ust. 1-3 i art. 31 ust. 3 Konstytucji.

W odpowiedzi na apelację pozwany Krajowy Ośrodek (...) (dalej: (...)) wniósł o jej oddalenie i zasądzenie kosztów postępowania apelacyjnego.

Pozwany S. B. wniósł o oddalenie apelacji.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje.

Apelacja nie zasługuje na uwzględnienie.

Sąd Apelacyjny w obecnym składzie podziela pogląd, zgodnie z którym orzekanie o zgodności ustaw z Konstytucją (art. 188 pkt 1 ustawy zasadniczej), co niewątpliwie należy do wyłącznej kompetencji Trybunału Konstytucyjnego, nie jest tożsame z oceną konstytucyjności przepisu mającego zastosowanie w konkretnej sprawie rozstrzyganej przez sąd. Sąd jest obowiązany do oceny konstytucyjności przepisu ustawy w ramach ustalania, który przepis obowiązującego prawa będzie zastosowany do rozstrzygnięcia danego stanu faktycznego w indywidualnej sprawie (por. wyrok Sądu Najwyższego z 8.08.2017 r., I UK 325/16).

Wskazane w apelacji argumenty na uzasadnienie podniesionego w niej zarzutu nieważności stanowią w istocie powielenie tych, którymi Sąd Okręgowy zajął się na etapie postępowania pierwszoinstancyjnego, a jego ocenę należy uznać za prawidłową.

Wbrew przekonaniu skarżących ma istotne znaczenie różnica między instytucjami odkupu (którą zajmował się Trybunał) a pierwokupu. W powoływanym orzeczeniu Trybunał wskazał, że możliwość rozporządzania (dysponowania) przedmiotem własności jest jednym z najważniejszych i fundamentalnych elementów tego prawa. Klasyczna, wywodząca się jeszcze z prawa rzymskiego, koncepcja własności zakłada bowiem, że właściciel może swobodnie przenieść swoje prawo na inną osobę. Uprawnienie do rozporządzania oznacza również możliwość swobodnego zachowania własności określonej rzeczy przez jej właściciela, dopóki jest to zgodne z jego wolą. W tym właśnie kontekście Trybunał uznał, że prawo odkupu (szczególnie ustawowe) stanowi daleko idącą ingerencję w prawo własności, przy czym nie samo jego wprowadzenie narusza Konstytucję, lecz jego nieproporcjonalność, będąca skutkiem takiego ukształtowania w art. 29 ust. 5 u.g.n.r.s.p. ustawowego prawa odkupu na rzecz Agencji (...) które narusza zasady państwa prawnego, w szczególności poprawnej legislacji oraz zaufania obywatela do państwa i stanowionego przez nie prawa (art. 2 Konstytucji) z uwagi na blankietowość uprawnień (...) i brak uregulowania w ustawie przesłanek wykonywania prawa odkupu.

W przypadku pierwokupu ograniczenie właściciela w jego prawie do zachowania rzeczy nie występuje, a w prawie do rozporządzania rzeczą jedynie w zakresie wyboru kontrahenta. Co istotne, ustawodawca w art. 3 ust. 1, 5, 7 u.k.u.r. przewidział szereg przypadków, w których Skarb Państwa nie może skorzystać ze swojego uprawnienia. Kontestowany przepis w niewielkim zatem stopniu ogranicza sprzedawcę nieruchomości w wykonywaniu praw właścicielskich. Jego wolą jest bowiem wyzbycie się własności, w czym ograniczony nie zostaje. Trybunał stwierdzając niekonstytucyjność art. 29 ust. 5 u.g.n.r.s.p., wskazał także na fakt, że w ustawie brak jest stosownej regulacji systemu rozliczeń po wykonaniu prawa odkupu między (...) a nabywcą odpowiadającego zasadom gospodarki rynkowej, co wiązało z niekorzystnym dla właściciela sposobem ustalania ceny. W przypadku art. 3 ust. 4 u.k.u.r. sytuacja taka, wbrew twierdzeniom skarżących, nie zachodzi. (...) zobowiązany jest do zapłacenia ceny wskazanej w transakcji między właścicielem a kupującym (art. 600 §1 k.c.). Odstępstwo od tej zasady jest możliwe jedynie w przypadku, gdy umówiona cena odbiega i to w stopniu rażącym od wartości rynkowej nieruchomości (art. 3 ust. 8 u.k.u.r.). Ostateczne stwierdzenie przesłanki rażącej dysproporcji ceny do wartości rynkowej nie jest przy tym pozostawione (...), lecz sądowi powszechnemu.

Wbrew argumentom apelujących, potwierdzenie przez Trybunał konstytucyjności art. 4 u.k.u.r. ma istotne znaczenie dla podważenia trafności stanowiska strony powodowej. Zestawienie treści przepisów zawartych w art. 3 i 4 u.k.u.r. nie pozostawia wątpliwości co do tego, że w tym drugim przypadku ingerencja (...) w prawo własności jest o wiele większa,

albowiem właściciel, który nabył swoje prawo nie w drodze umowy sprzedaży, zostaje pozbawiony własności. Także w tym przypadku ustawodawca nie wskazał konkretnych zadań, realizacji których ma służyć kupno nieruchomości rolnej. Skoro zatem Trybunał Konstytucyjny przyjął, że art. 4 u.k.u.r. jest zgodny z art. 2 oraz z art. 21 ust. 1, art. 64 ust. 1 i 2 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji, trudno znaleźć jurydyczne podstawy do tego, aby uznać, że odmienna sytuacja zachodzi w przypadku art. 3 ust. 4 u.k.u.r.

Trafna jest także konstatacja Sądu Okręgowego co do tego, że kwestionowany przepis ustawy nie ma charakteru blankietowego, czego apelujący upatrywali w rzekomym braku przesłanek uprawniających (...) do skorzystania z prawa pierwokupu. Przede wszystkim przesłanki te są szczegółowo wymienione w samym art. 3 ust. 4 u.k.u.r., uzupełnionym poprzez ww. przepisy wyłączającym skorzystanie z prawa pierwokupu. Ponadto uprawnienie (...) ogranicza się wyłącznie do nieruchomości rolnych zdefiniowanych pośrednio w art. 2 pkt 1 u.k.u.r. Unormowanie takie jest spójne z celami ustawy wyrażonymi zarówno w preambule, jak i jej art. 1. Działania (...) w zakresie wykonania prawa pierwokupu poddają się zatem kontroli i to w wielu aspektach.

W konkluzji dojść należało do przekonania, że Sąd Okręgowy nie naruszył art. 58 §1 k.c., uznając, że pozwany (...) mógł na podst. art. 3 ust. 4 u.k.u.r. złożyć oświadczenie o wykonaniu prawa pierwokupu w przypadku umowy z 22 lutego 2018 r. między drugim z pozwanych a powodami. Sąd Apelacyjny nie dostrzegł, aby w rozpoznawanej sprawie skorzystanie z ww. przepisu naruszało art. 21, art. 64 ust. 1-3 czy art. 31 ust. 3 Konstytucji.

Biorąc pod uwagę powyższe okoliczności, Sąd Apelacyjny na podstawie art. 385 k.p.c. oddalił apelację jako bezzasadną.

Za podstawę rozstrzygnięcia o kosztach postępowania apelacyjnego, które po stronie pozwanego (...) ograniczyły się do wynagrodzenia radcy prawnego przyjęto art. 98 §1 k.p.c. w zw. z art. 391 §1 k.p.c. oraz §2 pkt 7 w zw. z §10 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (Dz. U. z 2015 r., poz. 1804 ze zm.)

SSO Izabella Dyka SSA Marek Boniecki SSA Rafał Dzyr